

Komentáře ke Queneauovým cvičením

Alžběta Vintrová

Ouředník neusiluje o přesný, doslovný překlad, spíše o zachování tónu textu.

Surprises

Nápadné je množství vět zvolacích a tázacích, které se užívají pro vyjádření překvapení v mluvené řeči. Nevěřičnost je vyjádřena i lexikálně: *člověk by ani nevěřil, nehádá se nakonec..., neuvěřitelné; à ne pas croire*. Francouzština neuvžívá k dosažení tohoto efektu ani tak lexikálních prostředků jako spíše jednočlenných vět ať už jmenných nebo infinitivních.

Ignorance

Pro udržení podobného vyznění zasahuje překladatel místy do textu poměrně hodně. Změna věty oznamovací v řečnickou otázku: *C'est des choses qu'arrivent. – To se stává, ne?* Etoffement: *Bien sûr, à cette heure là. – No jasně, že bylo narváno, prosím vás, v poledne.*

Název úryvku mi zde v češtině nepříjde úplně výstižný, ani ne tak vzhledem k názvu originálu, který je polysémní, ale hlavně s ohledem na ladění textu. Navrhovala bych spíše něco jako *Nezájem, Bez zájmu* apod.

Ampoulé

Tento úryvek se od ostatních nápadně liší svou délkou, je přibližně dvojnásobný, protože je výrazně obraznější. Překlad je v tomto případě mnohem doslovnější, protože nejde o imitaci spontánního mluveného projevu, který se v konkrétních frázích jazyk od jazyka liší. Šroubovanost a krkolomnost obrazů zde není na škodu, právě naopak je autorovým (překladatelovým) záměrem.

Kristina Kastnerová

1) Notations – Záznam

Tento text bych zařadila na pomezí stylu prostě-sdělovacího a administrativního. Svou úsečností a suchostí budí dojem, že celou událost někdo nezaujatě sleduje z povzdálí a s chladnou vědeckou přesností ji popisuje. Queneau se – až na několik výjimek – vyhnul výrazům, které by incident subjektivně hodnotily nebo prozradily, kdo je vlastně vypravěčem. Mezi použitými stylistickými prostředky můžeme identifikovat: přítomný čas (*Les gens descendent.*), neslovesné věty (*Dans l'S à une heure d'affluence.*), vysvětlující záorky (*à l'échancrure*) a absenci výrazněji citově zbarvených slov. Všechny prostředky dohromady dávají textu silně popisný charakter.

Zatímco ve francouzském originále je jednou vyjádřena osoba vypravěče, v českém překladu je vše vyprávěno z pohledu 3. osoby jednotného čísla. V ostatních ohledech se použité stylistické prostředky shodují.

2) Ampoulé – Honosně

Styl druhého textu opravdu působí poeticky až „nabubřele“. Stylové prostředky, jimiž toho Queneau dosáhl, jsou: metaforická vyjádření (A l'heure où commencent à se gercer les doigts roses de l'aurore), přirovnání (avec la précision et l'acuité de l'Indien sur le sentier de la guerre), opakování (ce jeune homme au col de girafe et à la tresse autour du chapeau), slovní zásoba s nádechem knižnosti (ayant dit ces mots) a strojené vyjadřování (méchant homme, on dirait que vous faites exprès de me marcher sur les pieds). Aby byl zachován styl zdrojového textu, uchýlil se překladatel k použití obdobných stylistických prostředků (tj. metafor, opakování, barvitých nepřímých přirovnání). Dojmu „nabubřelosti“ dosáhl překladatel v první řadě použitím archaické slovní zásoby (šij, zúmyslně, převlečník), přechodníků a zastaralých tvarů sloves (zahovořiv, zřím, popílil) a knižními větnými konstrukcemi (jenž křivolakými cestami zvolna ubíral se vpřed).

3) Surprises - Nevěřicně

Stylistické zabarvení, jež dominuje textu třetímu, můžeme označit jako rozhořčení člověka z lidu. Téměř celý text je koncipován jako sled zvolání (Par un camarade!) a řečnických otázek (Et que fait-il?) zakončených vykřičníkem nebo otazníkem. Zejména v druhém odstavci jsou zvolání často elipsovité a obsahují sloveso v infinitivním tvaru (A ne pas croire!)

Text má formu monologu, ale jeho autor se v něm jasně obrací na další osobu.

Mezi použitými stylistickými prostředky v překladu a originálu jsem nenašla výraznější rozdíly.

4) Ignorance- Nevědomě

Stejně jako třetí text i ten poslední připomíná svou strukturou dialog. Střídá se v něm otázka, kterou jako by mluvčí po někom opakoval, a odpověď. V textu se objevují hovorové výrazy (Je m'en fous) a časté jsou i neutrální konstrukce (c'est, il y avait). Zdá se, že oproti prvním dvěma textům jde o text sekundárně psaný (a je tedy primárně mluvený). I v českém překladu je hlavním stylistickým prostředkem hovorovost (Jestli bylo narváno? To je možný).

Kateřina Dragonová

Notations

Styl tohoto „cvičení“ je popisný a poměrně strohý. Použitý registr jazyka je spisovný a nevykazuje žádné odchylky vůči normě.

Záznam

Překladatel se věrně drží stylistického charakteru původního textu a používá střízlivý jazyk. Text připomíná strohý záznam.

Surprises

Styl je zde založen na velkém množství vět zakončených vykřičníkem, otazníkem či obojím zároveň. Tak se jednak vytváří dojem spontánní mluvy, druhak se tak podtrhává pocit údivu.

Nevěřicně

V překladu se vyskytují spíše menší sémantické než stylistické odchylky od originálu. Např. *ridicule* je přeloženo jako *domýšlivě*, *à une dame* jako *starším* (nutno podotknout, že v české společnosti je asi častější zvyk pustit sednout staršího člověka než ženu)

Ignorance

V tomto „cvičení“ se mluvčí vyjadřuje co možná nejlhostejněji vůči popisované události. Ta ho vlastně vůbec nezajímá. Při četbě nabydeme dojmu, jako by šlo o dialog, přičemž je nám ovšem zpřístupněna jen jeho jedna část – výpověď toho, kdo odpovídá na otázky, které ještě navíc opakuje po tom, který se ptá.

Nevědomě

Překlad se svou expresivitou mírně odchyluje od originálu, např. neutrální *Il y avait du monde?* překládá jako *Jestli bylo narváno?* V originálu je dále použit tvar minulého kondicionálu, jenž se ve spontánní mluvě příliš často nevyskytuje.

Ampoulé

Styl je velice vzletný, až nabubřelý, jak napovídá samotný název. Vyznačuje se nezvyklými spojeními slov (*mine farineuse*) až básnickými obrazy (*se gercer les doigts roses de l'aurore*). Jazyk je vybraný (*bouche empesté par un néant de dentifrice, dis-je; diminuer l'échancrure par l'addition ou l'exhaussement d'un bouton à la périphérie circulaire*)

Honosně

Překladatel dodržel vzosný styl originálu použitím sloves končících na *-ti* (*vrásčeti*), knižními výrazy (*zlolajný, vyřknout, zúmyslně, popílit, pakliže, zřít*) přechodníky (*zahovořiv*).

Barbora Kašová

- Notations – Záznam

Autor i překladatel používají k zachycení stylu záznamu krátké a úderné věty, často nominální konstrukce (zvláště francouzská verze). Jedná se o objektivní a poměrně přesný popis situace, i když druhý odstavec už je přece jen pohled více subjektivní. Postup autora a překladatele je velmi podobný.

- Surprises – Nevěřicně

Text je tvořen výhradně zvolacími větami (či konstrukcemi) nebo řečnickými otázkami; na koncích vět jsou použity vykřičníky a otazníky. Už tento fakt dostatečně hovoří o jakémsi překvapení/nevěřivosti vypravěče. Z lexikálního hlediska jsou použity hovorové výrazy („godelureau“ – „floutek“), i když v českém překladu je těchto výrazů větší škála („floutek“, „hejsek“, „švihák“).

- Ignorance – Nevědomě

Tento text využívá systém otázek a odpovědí; jako by vypravěč odpovídal na otázky, které ale nejsou součástí textu. Lexikálními prostředky vyjadřuje, že o situaci ví pravděpodobně ještě méně než jeho dotazovatel („je ne sais pas“ – „já nevím“, „c'est bien possible“ - „to je možný“, „pourquoi pas“ - „a proč ne“). Oba texty používají hovorový jazyk typický pro ústní projev.

V českém textu se navíc můžeme setkat s opakováním informace („v poledne“, „bylo narváno“) a doplněním některých konstrukcí, které svědčí o rozhovoru („prosím vás“).

- Ampoulé - Honosně

Obě honosné verze detailně popisují situaci rozvlácným a květnatým jazykem. S tím souvisí i použítá slovní zásoba knižních obrátů („gercer“ – „pučeti“, „tresse“ – „porta“). Poměrně ve velké míře využívají metafory a přirovnání („yeux de vache“ – „volooký autobus“, „coup de giraffe“ – „žirafí šije“).

Nakonec honosnost se projevuje také v syntaxi: ve francouzské verzi častými vloženými konstrukcemi či větami, v českém překladu pak nezvyklým až archaickým slovosledem.

Michaela Muroňová

Notations – Záznam

Dans cet extrait nous pouvons observer plusieurs traits que Raymond Queneau a choisis pour obtenir un certain effet sur le lecteur. Tout d'abord, le texte est structuré surtout en phrases simples et nous n'y retrouvons que trois phrases complexes. Le message est exprimé avec aucune nuance affective, il y décrit les informations telles qu'elles le sont et aucun détail n'est ajouté. L'ensemble du texte a une allure d'austérité et son style pourrait rappeler des dossiers de police ou même des séquences d'un film.

Quant au traducteur, il utilise les mêmes procédés comme l'auteur. En tchèque l'effet final est d'autant plus accentué par l'usage des phrases nominatives.

Surprises – Nevěřicně

En ce qui concerne la surprise, elle y est exprimée par l'usage des phrases interrogatives et par des phrases exclamatives. Ce phénomène et le choix du lexique ont un effet sur le lecteur car il y a une constante interaction avec le public. En plus il coupe le message avec les expressions de surprise comme: devinez, que fait-il, à ne pas croire. Le langage familier, l'expressivité et la rapidité influencent également l'effet final.

Ignorance – Nevědomě

Dans ce texte c'est surtout le lexique qui fait tout l'effet. L'extrait porte des traits de la possibilité et d'aucune certitude. La narrateur se manifeste avec l'attitude qu'il passe de tout et de tous. Il se pose des questions mais il ne s'intéresse pas aux réponses. Pour lui tout est normal et rien ne le surprend. L'effet voulu est obtenu grâce à ces locutions: je ne sais pas, c'est bien possible, je m'en fous, c'est des choses qui arrivent, ... Nous pouvons y observer une attitude assez négative vers tout ce qu'il se trouve autour de lui.

Ampoulé – Honosně

Dans le cas de cet extrait, l'auteur travaille avec la description détaillée des personnages et des circonstances. Le texte est écrit en phrases complexes très développées. Quant au registre, il utilise le langage soutenu avec les expressions sophistiquées mais aussi un peu vieillies. C'est aussi la poésie qui s'y manifeste d'une certaine manière.

Adéla Tupcová

Notations/Záznam

V originálu jsou k dosažení tohoto stylistického účelu použity krátké informativní věty, které děj zrychlují. Pro zdůraznění zkratovitosti záznamu chybí v některých větách sloveso. Jsou zde i dvojčlenné. Text není nijak zabarvený, je neutrální.

V překladu jsou použity podobné konstrukce jako v originálu. Věty jsou krátké a někdy bez sloves, jednočlenné, ale i dvojčlenné. Mají nominální charakter. Promluva je opět bez zabarvení a vypravěč pozoruje děj z povzdálí.

Surprises/Nevěřicně

Pro zdůraznění stylistického zabarvení autor v originálu použil vyprávění v nous a vous, aby poukázal na fakt, že to někomu vypravuje. Tím vtahuje čtenáře do děje. Pro vyjádření údivu používá časté zvolací věty zakončené vykřičníkem i řečnické otázky. Tyto věty jsou velmi krátké. Místo mladíkova popisu používá obecné pojmenování (avoir l'air bête).

V českém překladu nacházíme podobné konstrukce. Autor používá neosobní vazby a také se odkazuje na čtenáře, aby vytvořil iluzi rozhovoru dvou lidí někde na ulici. Znovu je zde použito mnoho zvolacích vět, které navozují efekt překvapení, a jsou stejně jako ty francouzské rozsekané do několika krátkých vět. Časté jsou i řečnické otázky užívané při nevěřicném rozhovoru dvou pozorovatelů.

Ignorance/Nevědomě

V originálu autor užívá pro zdůraznění stylistického zabarvení nevědomosti časté řečnické otázky, po kterých si většinou odpoví sám vypravěč. Jsou to krátké otázky i odpovědi, ve kterých nalezneme různá vyjádření pochybnosti a nevědomosti. Autor užívá osobní zájmeno *je* v rozličných tvarech. Neuvádí ani přesnou podobu oblečení mladíka, jak to vidíme v ostatních příkladech, aby čtenáře udržel v nevědomosti a neuvádí ani přesný čas, kdy mladíka uviděl znovu. Originál používá rozvolněné větné konstrukce a trochu obecné francouzštiny pro dodání autentičnosti rozhovoru s člověkem, který o tom moc neví, moc si nepamatuje, a je mu to jedno.

V překladu autor užívá řečnické otázky, na které si sám odpovídá. Text je psaný obecnou češtinou, místy hovorovou. Věty jsou zkratkovité, úsečné. Vypravěč jakoby u děje vůbec nebyl, nebo si to nepamatuje a druhý člověk se z něj snaží dostat informace o incidentu. Časté jsou zvolací konstrukce, které mají jen výplňkovou funkci (No a co? To se stává, ne? A proč ne?).

Ampoulé/Honosně

Originál je stylisticky zabarven častým použitím metafor a vzletných přirovnání. Používá také dlouhá souvětí typická pro vzletný styl. Autor užívá i přímou řeč, která je častá v knižním stylu. V textu jsou užity přechodníky. Metaforická přirovnání se zde opakují hned několikrát, aby se autor nemusel snížit k pouhým zájmenům. Dlouhé věty působí jakoby rozvláčně a čtenář má tak pocit, že by

měl v četbě zpomalit, a tak rychlost a spád četby také hraje roli při dosažení stylistického účelu honosně vypadajícího vyjadřování. Časté jsou i přívlastky, kterých je kolem každého substantiva hned několik a dodávají promluvě knižní styl.

Překlad navozuje stylistické zbarvení kultivovaným jazykem, uhlazeným stylem. Autor použil metaforické a vzletné vyjádření obyčejných věcí (poledne – v době, kdy růžové prsty úsvitu počínají se vrásčeti). Časté jsou přechodníky a archaická vyjádření. Pro honosný styl jsou typická dlouhá souvětí spojená buď již zmíněnými přechodníky nebo knižními spojkami (jenž). Také větná konstrukce je knižní až zastaralá a navozuje tak pocit vznešené promluvy (zvolna ubíral se vpřed). K honosnému stylu přispívají i časté přívlastky použité v hojně míře. Stejně jako v originále autor opakuje metaforické označení pro mladíka vždy, když se o něm zmiňuje, aby nemusel používat zájmena osobní.

Tereza Kutáčová

ZÁZNAM

Strohý popis události. Není citově zbarvené. Text je neosobní. Ostatní tři části jsou osobní, je v nich vyjádřen názor vypravěče, jeho osobní postoj.

NEVĚŘÍCNE

V překladu se používá hodně výrazů znázorňujících údiv (člověk by ani nevěřil), dále pak je zde spousta vět tázacích. A končí slovem Neuvěřitelné!

NEVĚDOMĚ

Francouzský nadpis (Ignorance) lépe odpovídá celkovému ražení článku. Mluvímu je opravdu jedno, co se kolem něj dělo. Zatímco český překlad názvu (Nevěřicně) tuto ignoranci mluvčího příliš nevyjadřuje. Ignorance mluvčího je zde vyjádřena různými slovními obraty (To je možný, a co má být?, No a co...). Jak ve francouzském, tak v českém textu je spousta otázek.

HONOSNĚ

Text působí vznešeně. V češtině je zde použito hodně zastaralých výrazů a obrazných vyjádření. Stavba vět je zde také spíše archaická. Jak v češtině, tak ve francouzštině jsou dlouhá souvětí. Ve francouzštině je přehozený slovosled, také jsou zde archaická slova.

Michaela Kozumplíková

Záznam

společné
- neosobnost, objektivita - krátké věty, žádná informace zde není navíc - jednočlenné neslovesné věty - strohý popis (základní slovní zásoba) - jednoduchá syntax (souřadné řazení větných segmentů – absence spojek, segmenty odděleny jen

čárkou) - filmové vidění, připomíná poznámky ve filmovém scénáři	
francouzština	čeština
- vybočení ze strohého, odosobněného stylu: <i>comme si on lui avait tiré dessus</i> (subjektivní přirovnání)	- vybočení ze strohého, odosobněného stylu: <i>tlačence, vrhne se</i> (zabarvená, subj. slova) <i>zhruba, semhle</i> (hovorové)
- druhý odstavec: podmět <i>je</i> (ostrý předěl mezi prvním a druhým odstavcem + vrhá to jiné světlo na celý text – ztráta dojmu objektivního záznamu, jsme si najednou vědomi, že vše vnímáme pouze očima jedné určité osoby – byť se snaží podat příběh objektivně)	- druhý odstavec: vševědoucí vypravěč
	- posílená koheze: první věta spojena do jednoho celku (zrušeno oddělení čárkou) <i>nato zahlédne...</i>

Nevěřicně

společné	
- řečnické otázky, zvolací věty - citová zabarvenost - hovorové vyznění - emotivnost, subjektivita - jednočlenné neslovesné věty (2. odstavec) - výrazná fatická funkce (snaha vtáhnout čtenáře do děje)	
francouzština	čeština
- hovorová syntax (<i>Ce que...; voilà-t-il pas qui se met...</i>)	- hovorovosti je dosaženo lexikálními vycpávkami (<i>člověk by ani nevěřil, ale copak to dělá, nehádá se nakonec, a víte, ...</i>) X <i>a ten mladík, jak hloupě...</i> (vytýkací konstrukce – syntax – mluv. řeč)
- <i>bonhomme, damoiseau, camarade</i> – spisovné, až archaické – ironie! X <i>godelureau</i> (fam.)	- <i>hejsek, švihák</i> – hovorové; <i>floutek</i> – nespis. - <i>honem honem</i> – barvitě (X <i>vite</i>)

Nevědomě

společné	
- odpovědi na otázky (otázka/její část je v mnoha případech odpovídajícím zopakována! – stylistický prostředek, pomocí kterého si čtenář může zrekonstruovat celý rozhovor)	
francouzština	čeština
<ul style="list-style-type: none"> - hovorové výrazy (<i>je m'en fous, ça, ...</i>) - hovorová syntax (<i>je veux bien que ça soit une curiosité, mais moi, ça ne me...</i>) - vyznění: odpovídající si s tazatelem hraje, na otázky neodpovídá konkrétně, ale vyhybavě (pomocí samozřejmých obecností), což má pro tazatele nulovou informační hodnotu 	<ul style="list-style-type: none"> - hovorové výrazy (<i>no jasně, narváno, eskem, ...</i>) - hovorová syntax (<i>Že...? To se stává, ne? No...</i>) - vyznění: odpovídající je podrážděný, zaujímá vůči tazateli až útočný postoj (<i>a co má být? No a co?</i>)

Honosně

společné	
<ul style="list-style-type: none"> - nestandardní pořádek slov ve větách (<i>où commencent à se gercer les doigts.../kdy růžové prsty úsvitu počínají se vrásčeti, ...</i>) – archaičnost, básnický charakter - nezvyklé metafory, přirovnání, básnické obraty a slovní spojení (<i>nicota zubní pasty, ...</i>) - opakování (<i>au cou de girafe at à la tresse autour du chapeau/žirafí šíje a porty na klobouku</i>) - celkově trochu připomíná rádoby vznešenou řeč indiánů, jak je prezentována v kovbojkách (podpořeno i přirovnáními: <i>co střelhité kopí, zrakem indiánského zvěda na válečné stezce, přirovnávání ke zvířatům</i>) - básnický styl mlží samotný příběh 	
francouzština	čeština
<ul style="list-style-type: none"> - archaičnost: <ul style="list-style-type: none"> - passé simple - <i>tel le/un</i> - inverze (<i>dis-je</i>) - <i>la Discorde</i> (velké písmeno) - <i>ayant dit ces mots, le jeune homme...</i> - přímá řeč: <ul style="list-style-type: none"> - působí vědeckým dojmem - tykání 	<ul style="list-style-type: none"> - archaičnost: <ul style="list-style-type: none"> - přechodníky - infinitivy končící na <i>-ti</i> - lexikum: - <i>pakliže, vyřkne, zlolajný, šíje, nesvár, popíliil ...</i> - novotvary: - <i>volooký</i> - hovorové: <i>drcek</i> - přímá řeč: <ul style="list-style-type: none"> - působí vzletně - vykání